

Primarne stenske oblike

Geologija slovenskih sten, 2. del

Besedilo in Fotografije: Bogomil Celarc

V drugem delu člankov o geologiji slovenskih sten bomo spoznali, kako nastanejo stenske oblike. Najprej se bomo zaustavili pri primarnih oblikah, naslednjič pa se bomo posvetili sekundarnim.

Stenske oblike (zajede, kamini, plošče, previsi, strehe ...) nastanejo kot posledica različnih procesov, ki se najpogosteje medsebojno kombinirajo.

Kako bo nekoč stena izgledala, je najprej odvisno od tektonske zasnove. Kamnine se zaradi pritiskov premikajočih se litosferskih plošč lomijo in premikajo na različne načine, tako da nastanejo prelomi in razpoke.

Ob prelomu se je zgodil vsaj majhen premik vzdolž ploskvine nezveznosti. Prelomne ploskve so lahko popolnoma gladke, včasih tudi spolirane (tektonsko zrcalo). Na njihovi površini lahko opazimo tudi vzporedne linije, to so ponavadi nekakšne raze, ki

so včasih stopničasto oblikovane, s pomočjo katerih lahko ugotovimo, v kateri smeri sta se premikala sosednja bloka. Izraženi so lahko tudi plitvi valovi; z njihovo pomočjo lahko ugotovimo smer premikanja, ki se je zgodila vzdolž grebenov in dolin med valovi.

Razpoke se od prelomov razlikujejo po tem, da ob njih ni prišlo do vzdolžnega, ampak samo do malenkostnega prečnega premika. Kamnina je počila zaradi različnih vzrokov: razbremenitve zaradi teže, razpoke spremljajo prelome.

Plezamo lahko po samih prelomnih ploskvah (plošče), ki so nagnjene pač tako, kot je bil nagnjen prelom, en blok pa je bil (deloma) odstranjen. Nastanejo lahko položne, navpične in previsne plošče.

Zajede nastanejo takrat, ko sta ohranjeni še obe ploskvi preloma, tako da plezamo delno po eni ploskvi, z rokami se prijemamo druge ploskve, delno pa po prečnemu odlomu drugega bloka.

Kamini nastanejo takrat, kadar navpični prelomi in razpoke sekajo steno pravokotno, obe prelomni ploskvi pa sta medsebojno razmaknjeni, tako da se lahko človek spravi vmes. Če pa sekajo prelomi steno prečno ali pa celo vzporedno, nastanejo ogromne luske (severna stena Triglava – Dolga Nemška), ki so prislonjene na glavno steno. Če pa je ta luska precej debela, ji že lahko rečemo steber. Stolpi pa nastanejo takrat, ko je ta ob prelomnih oziroma razpoklinskih ploskvah popolnoma ločen od glavne stene.

Če razpoka seka prelomno ploskev, dobimo poč, če jih je več, pa sistem poklin. Ponavadi lahko vanje vtaknemo samo prste.

Našteto velja predvsem za apnence in dolomite, pri magmatskih kamninah je lahko nastanek razpok tudi drugačen (ohlajanje – krčenje – pokanje, krojenje pri ohlajanju).

Tankoplastoviti apnenci so za kakšna dva metra premaknjeni ob prelomu. Nastane zajeda, ki se kombinira s plastovitostjo. Vzhodna pobočja Mrzle gore.

Rahlo nagubane, strmo ležeče plasti apnenca. Ker ležijo skladi pravokotno na pobočje, se je ustvaril kamin, katerega stene tvorijo ploskve plastovitosti.

Narivi so približno horizontalni prelomi, ki nastanejo zaradi stiskanja kamnin. V takih primerih lahko dobimo streho.

Stenske oblike so odvisne tudi od načina nastanka kamnine. V plastnatih kamninah lahko plezamo po ploskvah plastnatosti. Če so plasti horizontalne, dobimo na spodnji ploskvi streho (če manjka del nižjih plasti)

oziroma polico (če manjka del višjih plasti). Če so plasti nagnjene, nastanejo večji ali manjši previsi, bolj ali manj nagnjene police, če so vertikalne, pa so to plošče.

Masivne oziroma neplastnate kamnine so zgrajene predvsem iz koral in drugih organizmov. Ponekod nastanejo osamljeni grebeni med sicer klastičnimi kamninami, ki hitreje preperevajo, tako da apnenci kot nekakšni čoki izstopajo v reliefu. ●

Značilen prelom z notranjo prelomno cono iz zdrobljenih apnencev. Ob zavarovani poti Češka koča–Mlinarsko sedlo.

DuMo®

ŠPORT IN PROSTI ČAS d.o.o.

Ig 313, tel. (01) 286 28 33,

www.dumo.si

info@dumo.si

Kako se obleči na trekingih in popotovanjih? Iz našega proizvodnega programa lahko izberete perilo, jopiče, hlače, kape, rokavice ... iz materiala ▲ POLARTEC, ki omogoča neovirano gibanje, greje in varuje pred vremenskimi nepravilnostmi.

Naše artikle lahko dobite v trgovinah:

ANNAPURNA (Ljubljana, Krakovski nasip 10), PROKOLO ŠPORT Kamnik, KEJŽAR ŠPORT Kranjska gora, ALP SPORT Novo mesto, BOGO ŠPORT Trbovlje, ALPIN SPORT Bohinj, TERRA Maribor, Planinsko društvo Ljubljana Matica.

Posebne ugodnosti za klube in društva.

Organizacija trekingov v Afriko, Azijo, Južno Ameriko in po evropskih štiritisočakih.